

РЕЦЕНЗИЯ

От

проф. д-р Ганчо Тодоров Ганчев

за публикациите на гл. ас. д-р Банчо Банов, представени за участие в конкурса за доцент по професионална направление 3.8 Икономика (публични финанси, държавен дълг), обявен в ДВ бр. 9 от 23.02.2016 г. по решение на Факултетния съвет на Стопанския факултет към СУ „Св. Климент Охридски“ с протокол №3 от 29.03.2016 г. и заповед на ректора РД 38-182 от 01.04.2016 г.

1. Данни за кандидата.

Гл. ас. д-р Банчо Банов е роден на 26.04.1972 г. г. София. Средното си образование завършва в 21-во СПУ „Христо Ботев“. Висшето си образование получава в УНСС София. От 1995 до 1999 г. е на работа в БНБ, управление „Международно сътрудничество“. Там работи по проблемите на европейската икономическа интеграция и Икономическия и Валутния съюз в частност, координатор е по редица проекти в рамките на програма ФАР. Специализира в Бундесбанк, Банко дьо Франс, Европейската комисия и Ландесбанк Хасен. От 1999 г. преподава като асистент в Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, а от 2010 г. е доктор по политическа икономия. Владее английски, немски, френски и руски език.

Списъкът на публикациите, представени от гл. ас. д-р Банчо Банов за участие в конкурса, включват 14 статии на български и английски език, една монография и една студия. Отделно системата „Авторите“ генерира 3 доклада на конференции, две монографии, 6 статии, една статия в поредица и една статия в сборник от конференция.

Гл. ас. д-р Банчо Банов отговаря на количествените изисквания на Стопанския факултет за заемане на академичната длъжност доцент както от гледна точка на преподавателската дейност, така и като научно-публикационна активност. Присъдени са му 539,5 точки при минимум от 300 точки.

2. Основни научни трудове

Основно място в отбелязаните публикации заема монографията „Кризите и външните дългове, българският външен дълг след 1990 г.“. Споменатият труд запълва една съществена празнина в българската икономическа литература, посветена на международните валутно-кредитни отношения на България.

Рецензираният труд се състои от предговор, осем глави и изводи и заключения. Използваната литература на кирилица съдържа 41 заглавия, а тази на латиница- 37. Използвани са и интернет източници, приложени са подробни таблици с плащанията по българския външен дълг.

Текстът на Банчо Банов може да бъде разделен на две основни части. Първо, преглед на основните цикли и кризи, през които минава глобалната икономика от прословутата мания на лалетата през 17-ти век до наши дни. И второ, отражението на кризисните процеси в световната валутно-финансова система върху външния дълг на България, с акцент върху преговорите с кредиторите за реструктуриране на дълга.

Глава първа представлява преглед на исторически развилите се международни системни финансови кризи, като се започне с първите финансови сътресения, свързани с формирането на световния пазар и международната валутно-финансова система и се завърши с кризата от 2008 г. Авторът правилно вижда една от причините за финансовия балон в САЩ в специфичната американска банкова практика на ипотечни кредити без регрес, позволяваща разрастването на спекулативното кредитиране, свързано с придобиването на недвижимата собственост. В тази глава правилно се отбелязва, че финансовата система като такава исторически демонстрира склонност не толкова към

равновесие, колкото към формирането на финансови балони. При това, една от специфичните особености на кризата от 2008 г. е придържането на регулативната политика към концепциите на ефективните пазари и неолибералните виждания като цяло. Интересен е и опитът на автора да систематизира причините за финансовите кризи, като отбелязва, че кризата от 2008 г. е от смесен тип- тя се формира на базата на спекулативен балон, съдържа бягство от „токсични“ активи и се разпространява от центъра към периферията.

Втора глава разглежда задлъжнялостта на държавите като последица от последната финансова криза. Авторът разграничава два основни модела на навлизане в криза на държавните дългове- от банковия сектор към държавния дълг и от влошаването на глобалната конюнктура към държавните финанси. Мерките за справяне с проблемите варират от обявяване на държавен фалит до свиване на разходите и ползването на заеми от МВФ и други международни източници.

Основната част на рецензията обаче е ориентирана към българския държавен дълг. Главният извод на автора, че външният държавен дълг на България, натрупан преди 1990 е следствие на неефективността на командно-административната икономика, както и на особеностите на икономическите взаимоотношения между нашата страна и СССР и специфичното отражение на изменението на международните цени на енергоносителите върху търговията в рамките на бившия Съвет за икономическа взаимопомощ, е добре обоснован.

Впоследствие вниманието на автора се фокусира не толкова върху причините, водещи до увеличаване или намаляване на външния държавен дълг на България, колкото върху резултатите от неговото активно управление. Един от основните акценти е цената на българския Брейди дълг и ефективността на неговото реструктуриране. Основните изводи на автора се свеждат до това, че в съответствие с критиката Бюлоу-Рогов, страните, в т.ч. България, не могат да постигнат фактическо намаление на дълга. Според автора, реструктурирането на Брейди дълга на България е извършено в неподходящ момент, води до струпване на погасителни плащания през 2013-та и 2015-та година, свързано е с повишаване на лихвения процент и неблагоприятни изменения на валутния курс.

Интригуващ е въпросът, който авторът поставя в заглавието на пета глава на рецензията, а именно редукия или увеличаване на дълга е сделката с лондонския

клуб от 1994 г. Обоснован е изводът на автора, че фактическото намаляване на дълга е значително по-ниско от официално обявеното. Правилно е и искането на автора за повече прозрачност и привличането на независими външни анализатори при вземането на решения, свързани с външния дълг. Този извод на автора се потвърждава и от изпадането на България в тежка финансова кризи само две години след сключването на Брейди споразумението.

Акцентът в монографията „Кризите и външните дългове, българският външен дълг след 1990 г.“ е поставен върху ситуационния и последващия анализ на реструктурирането на българския държавен дълг при сделката от 2002 г. На базата на детайлен анализ на данните, авторът прави следните важни изводи (с. 203-205), а именно- реструктурирането води до струпване на погасителни плащания в бъдеще, т.е. сега, необходимост от нови заеми в бъдеще и евентуално навлизане в криза. При постфактум анализът авторът прави сумиране на резултатите от реструктурирането на дълга по линията на лихвените плащания, курсовите разлики и разликите при първоначалните цени на емисиите, като крайната оценка е минус 2 милиарда 256 милиона и 530 хиляди лева, което представлява едно от най-убедителните изчисления за загубите от т.нар. активно управление на дълга.

Трябва да се подчертае, че въпросът с управлението на външния дълг продължава да бъде един от най-сериозните, стоящи пред страната, а сделките по реструктурирането на външния дълг продължават да преопределят насоките на международните финансово-кредитни отношения на България.

Основният приносен момент на автора е оценката на загубите от сделката по реструктуриране на външния дълг от 2002-ра година. Доколкото е известно на автора на настоящата рецензия, това е първата детайлна оценка, разделена по видове облигации, която систематизира загубите от лихвените проценти и валутните курсове и цените на облигациите. Крайната оценка е близка до тази, която е правена от други автори и по други поводи.

Изводите на автора са от изключително значение за правилната оценка на сделките с външния дълг, реализирани след 1990 г. Загубите и нереализираните ползи от тези финансови операции обясняват в немалка степен разочароващите резултати от прехода от командна към пазарна икономика, реализиран след началото на промените от 1989 г.

Разработката на Б. Банов заслужава висока оценка както от теоретико-методологическа гледна точка, така и през призмата на нейното значение за практическото управление на външния дълг на България.

Монографията на гл. ас. Банов не е лишена и от някои недостатъци. На първо място, анализът на динамиката на българския външен държавен дълг е направина, както беше отбелязано, с акцент върху адекватността на управлението на дълга, извън контекста на общата икономическа политика и особено на фискалната политика и икономическия растеж. Това е празнина, която авторът би могъл да запълни в своите бъдещи изследвания. Необходимо е също разработване на общотеоретичната основа на анализа на външния държавен дълг.

Освен отбелязания монографичен труд, Банчо Банов представя още редица статии и доклади на международни форуми, които допълват и доразвиват тезите от рецензираната монография. Тези публикации могат да бъдат разделени на две групи. Първо, текстове, посветени на международните финансови кризи и опита на други страни при регулирането на проблемите, свързани с външните дългове и разработки, посветени на външния дълг на България и свързаните с него политически проблеми.

Към международно ориентирани материали можем да отнесем участието в монография на тема „За състоянието и стълбовете на американската икономика“, доклада „Институционални аспекти на германското следвоенно икономическо чудо. Функциониране и формиране на германските институции под ъгъла на кооперативната стратегия (теория на игрите) и модела на Никанен. Хората- най-голямото богатство“, статията „Ретроспективна теория: Съвременен поглед върху физиократите“, статията „Евро и неговото въвеждане в България: Предпоставки и последици“, разработката „Как Германия се пребори с негативния търговски баланс“, доклада „Дълговата криза в западните държави-история и състояние“ и материала „Задлъжняването на страните като последица от световната финансова криза“.

В тези разработки Банчо Банов се спира на редица важни проблеми, свързани с външните държавни дългове. Това са въпросите свързани с глобалната криза и нарастването на държавната задлъжнялост, въпросът за връзката между търговския баланс и външния дълг, както и изключително важният въпрос за ролята на институциите в

икономическото развитие. В частност Б. Ванов правилно отбелязва, че от гледна точка на Маастрихтските конвергентни критерии и особено изискванията по отношение на държавния дълг и бюджетния дефицит страната ни отговаря на формалните изисквания на еврозоната. Правилно е и наблюдението на автора за това, че Маастрихтските критерии не изчерпват въпроса с финансовата стабилност на страните-членки. Интересен в ретроспективен план е и анализът на ползите и проблемите от влизането на Гърция в еврозоната. Много от въпросите, загатнати от автора, впоследствие се трансформираха в тежка икономическа криза, в центъра на която е външната задлъжнялост на гръцката държава.

Втората група публикации са свързани по-непосредствено с външния дълг и икономическото развитие на България като цяло. Тези публикации засягат фискалната политика на България, резултатите от управлението на външния дълг, икономическите и политическите взаимоотношения между България и бившия СССР, резултатите от сделката с Лондонския клуб и др.

От тези разработки особен интерес представлява статията, поместена във списание „Финанси“ „Република България- реципиент или донор на финансови помощи“. Тази статия разглежда принципния въпрос за приобщаването на България към програмата на ООН „Целите на хилядолетието“, присъединяване, което, по принцип би трябвало да превърне страната ни в донор в полза на най-слабо развитите държави. Тук естествено възниква въпросът каква би следвало да бъде политиката на най-бедната страна в ЕС, която има свои собствени проблеми в борбата с бедността. В тази връзка разчетите на автора за финансовите ангажименти на страната представляват особен интерес. Друг приносен момент е анализът на сделката с Лондонския клуб, направен в статията „Редукция или увеличаване на своя външен дълг постигна България?“, публикувана в годишника на СУ „Св. Климент Охридски“. Детайлният анализ на споразумението, един от малкото в българската икономическа литература, показва, че фактическите резултати от споразумението с кредиторите са по-неблагоприятни, в сравнение с официално обяваните.

Ще отбележим още, че някои от публикациите на Б. Банов, като например „Парламентарната система на Република България. Пътища за подобряването и“, макар и формално отдалечени от основната проблематика на изследванията на автора, са

фактически свързани с основните тези на автора. Например, в споменатата публикация става въпрос за преглед на бюджетния процес на страната и дейността на Бюджетната и Икономическата комисии на парламента. Последните имат изключително важно значение в процеса на управление на външния държавен дълг.

3. Приносни моменти

В заключение ще отбележим, че приносите на автора са не само в детайлния и скруполюзен анализ на проблемите, свързани с Лоноднското споразумение и сделката от 2001 г. за реструктуриране на държавния дълг, водещ до едни от най-точните и убедителни оценки за крайните резултати от тези изключително важни за страната ни финансови операции, но и в гражданската позиция на автора, настояващ за повече прозрачност и независимост при вземането на решения по стратегически важни за страната ни проблеми.

Ще добавим, че обявяването на мораториум върху погасяването на външния дълг на страната от 1990 г., сделката с Лондонския клуб от 1994 г. и операцията по реструктуриране на дълга от 2002 г. представляват стратегически решения с изключително негативно отражение върху икономическото развитие на страната, отражение, което предопределя до голяма степен разочароващите резултати от прехода от командна към пазарна икономика в България. Приносът на автора при изясняването на тези въпроси има важно значение при дискусиите за формирането на външноикономическата стратегия на страната.

4. Заключение

Освен отбелязаните важни приносни моменти, рецензираните трудове на гл. ас. Банчо Банов не са лишени от определени недостатъци, както вече беше отбелязано. Те са

свързани с недостатъчната обвързаност на проблемите с външния държавен дълг и тези на общото икономическо развитие на страната, макроикономическата политика и структурните реформи. Това обаче са същевременно и теми за бъдещи икономически изследвания на автора.

В заключение ще отбележим, че в своята цялост, представените от гл. ас. д-р Банчо Банов трудове отговарят на всички критерии и изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, поради което убедително препоръчваме на уважаемото научно жури да присъди на кандидата академичната длъжност „доцент” по професионална направление 3.8 Икономика (публични финанси, държавен дълг).

София, май 2016 г.

Проф. Г. Т. Ганчев